

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ב.

עין משפט נר מצוה

צ"ה א מ"י פ"י מהל' ע"כס הלכה ד' : צ"ב ב מ"י שם ופסק ג מהל' זכיה ומתנה הלכה יא סגנו עשן עד טור ש"ע י"ד סי קנא ספיקא יא ויטו"ע ח"מ סי רמט ספיקא ז' : צ"ג ג מ"י פ"י מהל'ס ע"כס הל"ג ופ"ג מהל' זכיה ומתנה הל"ג : צ"ד ד מ"י פ"י מהל' ע"כס הל"ד טור ש"ע י"ד סי קנא ספיקא ד' : צ"ה ה מ"י פ"י מהל' נכרות הל"ג סגנו עשן כ טור ש"ע א"ח סימן רכס ספיקא י' : ק ז מ"י פ"א מהל'ס ח"מ פ"א הל"ג : ו[הל"ג] סגנו לאזין קס טור ש"ע א"ח סימן כא ספיקא ז' [א] :

תורה אור השלם

1. וְתָהֵם יִי אֱלֹהֶיךָ לְקַבֵּץ וְהַפְתִּירָם הַיְּהוּדִים תַּחֲרִים אֲתָם לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִתְּנֵם: דברים ז ב
2. לֹא תִאֲכַל כֹּל בְּבִלָּה לֶגֶר אֲשֶׁר בִּשְׁעֶיךָ תִּתְּנָה וְאֲכָלָה אוּ מִכֹּר לְקָבֵר כִּי עֵם קְדוֹשׁ אֲתָה לְיִי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֵלֶב אִמּוֹ: דברים יא ד
3. מִה רָבוּ מַעֲשֵׂיךָ יְיָ קִלְם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מִלְּאֵה וְהֶאֱרִץ קִנְיָךְ: תהלים קד כד
4. כִּי תִצַּא חֻקָּה עַל אֲבִיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דְּבַר רָע: דברים כג י

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאמר וכו' שהרי כל שאר האומות מותרים ע"י טוהר אפן מנילה ד"ה ד"ה דאגריה:

רבינו חננאל

[גמ'] מנא לן שנאמר לא תחנם ש"מ לא תתן להם חנייה בקרקע וש"מ לא תתן להם חן. אסור לישראל לומר עובד כוכבים זה נאה ורצה לאודיו ולומר ברוך ששכח לו בעולמו ברוך שאומר על האילות שפיר ונחמד לאדם באשה נאה ואפילו בפניה באשת

דאמר קרא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע. דריש נמי מהאי קרא בסמוך שלא ליתן להם חן ושלא ליתן להם מתנת חנם וסתמא דמלתא מיירי כדלעיל עובדי כוכבים וכן משמע בסוגיין בסמוך וקשה דהאי לא תחנם בשבט אומות דוקא כתיב דכתיב (דברים י) ונשל גוים רבים מפניך החמי וגו' וכתיב לא תכרות להם ברית ולא תחנם ולא תתחנן עס ופסק הערל (יבמות דף עו.) מוקמינן ליה בשבט אומות דנגירותן לית להו מתנות וכתיב עוד דכתיב בתך לא תתן לבנו ואמרינן בספ"ק דיבמות (דף יז.) ובסוף האומר בקידושין (דף סח: ושם) דלרבנן דלא דרשי כי יסיר לרבות כל המסירין לא ילפינן מהאי קרא שאר אומות לאימור דלא תפסי בהו קדושין דהא האי קרא צ"ו אומות כתיב וכן לא תחנם כל נשמה וי"ל דודאי ככל הנין קראי איכא טעמא רבה דלא מאנין לאוקמינן אלא צ"ו אומות (א) ולא תחיה כל נשמה ליכא לאוקמינן בשאר אומות דכתיב כתיב בהו והיו לך למס ועבדך וכן כי יסיר לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא סגרא הוא לאוקמינן בשבט אומות דמסירי טפי וכן לא תתחנן ליכא לאוקמינן אלא בשבט אומות * שהרי כל שאר אומות מותרין לבא בקהל בגירותן חוץ מאותם שאסר הכתוב מצרי עמוני ומואבי אצל מתנת חנם ומתנת חן וחנייה אין שום טעם לחלק בין שאר עובדי כוכבים לו' עממים מיהו קשיא דכתיבת ברית שכחזר אלא לא תחנם אי בשאר אומות איירי הכתיב (מלכים ב ה) גבי שלמה וחירם מלך נור ויכרתו ברית שיהם ועוד דמשמע כל שאר אומות לא הוזהרו על כריתת ברית דהא בגזעונים כתיב (יהושע ט) בקרבי אמה יושב ואיך אכרות לך ברית משמע הא בשאר אומות מותר וי"ל דלא תכרות ברית נמי לא קאי אלא בשבט אומות וטעמא רבה איכא וענינא דקרא נמי מוכח דכתיב ונשל גוים רבים מפניך חרס תחרימם לא תכרות להם ברית ואיכא למימר דכיון דבשעת כיצוס קיימי באיסור כריתות ברית אי נמי משום דאדוקי בעצודת כוכבים טפי אצל שאר אומות לא * **אחד** גר ואחד עובד כוכבים בין במכירה בין בנתינה. הכא משמע דלכ"ע איכא למדרש תמנה ומכור אלעיל מיניה ואדבתיה ואפילו רבי יהודה לא פליג אלא משום או וי"ע דרשין פרק אהרן נשך (ב"מ דף סא.) את כסף לא תתן לו בנשך ובמכירת לא תתן אלכל דשדינ דלמכר ואלכלך דלנתינה וקשה מ"ס מההיא דפרק קמא דקדושין (דף לב:) גבי מפני שיבה תקום והדרת פני זקן דלא שדינ תקום והדרת אשיבה ואזקין ויש לומר דהתם לא שייך והדרת גבי מפני ולא שייך נמי תקום גבי פני זקן וקל להדין ואין להקשות מאותן מקראות שאין להם הכרח (יומא דף נב:) והסימן מהם (ב) מ"ס שו"א פירוש מחזק משוקדים שאת ארור וקס אמאי לא אמרינן דקיימי אחריותיה דהתם לא שייך פירושו כזה כמו כזה שאת עונה שאת אלאס מטיב יהיה שאת לשון נשיאות עון ואם עונה אלאס לא מטיב יהיה שאת לשון פורענות כמו נשא אשך להם וכן ארור אפס כי עו אם אפס מוסב לארור אינו מקלל אלא אפס ואם אפס מוסב על כי עו נמאס מקללס וכן וקס אי קאי אהעם נראה שיזנו אחרי אלהי נכר ואי קאי אהנין שבו וגו' רמז לתחית המתים וצ"ע ממשוקדים וממחר ואין לשם שום חלוק משמעות (י) וצירושלמי מוסיק פסוק ששי שאין לו הכרח בני יעקב בזה מן השדה כשמעם או כשמעם ויתעצזו ולשם יש חלוק משמעות דאי כשמעם קאי אצאז משמע שצאו בזה עת ואי כשמעם קאי אריתעצזו א"כ בזה צעמו ולאחר שצאו כשמעם או ויתעצזו: **רבי** יהודה אויבר דברים בבבבן. תימה לר' יהודה למה לי לא תחנם לאסור מתנת חנם ותיפוק ל' מהכא וי"ל דלא תחנם אצטרך ליתן צו לאו והאי דהכא נמי אצטרך לעשה אי נמי איכא למימר דהאי דהכא אצטרך לגלות על נתינה דגר שהיא מתנה ממש ולא נתינה דדמים והקשה ריב"ס דהכא אסר מתנת חנם לעובד כוכבים לר' יהודה ופסק כל שעה (פסחים דף כב. ושם ד"ה ור') מוקמינן ההיא דשולח אדם ירך לעובד כוכבים כר' יהודה ותיין רבי דבמספכתא (י) תניא גבי מילתיה דר' יהודה דהכא צעוד כוכבים המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו והא דלמרי' בפסק הרד (עירובין דף קד:) דל"ל להווא עובד כוכבים טול גלוסקין מאילעא ואע"פ שלא היה מכירו כדמשמע התם שאני התם שהיה מתלוו עמו בדרך וא"ת למאן דאסר וכי לית ליה ההיא * דמפרשנאן עניי עובדי כוכבים עס עניי ישראל מפני דרכי שלום וי"ל דדרכי שלום אין זו מתנת חנם וא"ת ולמאן דשרי וכי לית ליה ההיא * דהעובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין וי"ל דקרא מיירי שאינו מתנה בזה אלא מתנה כי לאש לא יתן לו כלום לא ימות * **ורבי** מאיר ההוא איצטרך דקדוים נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים. ואל"ת וכו' אס יס לא יתן חפץ למכור יתנו לו קודם שמכרנו לעובד כוכבים והלא אפי' לישאל אינו מזה ע"כ וי"ל דדוקא נבילה שאינו שזה אלא דבר מועט לישאל שלא היו עובדי כוכבים מציים ציניהם ולגר היא שזה הרבה כשאר נשך: **לְהַקְדִּים** לא צריך קרא. וא"ת כיון דמסבא יש לנו להקדים נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים למה נכתבה נתינה דגר כלל מכ"ס ממכירה דעובד כוכבים ידעין ליה וי"ל דאי לא כתיב נתינה דגר הוה אמינא דאסור ליתן לו נצילות כדי שיתן לב להטייגר לגמרי: **הַרְוֵאָה** בריות טובות **אומר** בו'. צירושלמי אומר אפי' גמל נאה סוס נאה חמור נאה אומר ברוך ששכח לו בעולמו:

לא תתן להם חן. שלא יאמר כמה עובד כוכבים זה נאה: **ה"ב אס כן לנכר לא תחנם**. בקריאתו מלא דמשמע לשון חנייה והוא חן: **מאי לא תחנם**. חסר קרי ציה לא תחנם לשון חניית קרקע: **סניא נמי**. דכדלעיל ילפי מהאי קרא לא תתן להם חנייה מדלא כתיב תחנם קרי ציה תחנם. לא תתן להם חן קרי ציה לא תחנם לשון חנייה והיינו חן. מתנת חנם קרי ציה לא תחנם לשון חן: **לשון חנם**: **לגר אשר בשעריך**. גר תושב שקבל עליו שבט נשות זנאטו בני נח ונצילה מותרת לו ואתה מצווה להחיותו דכתיב גר ותושב וחי עמך (ויקרא כה:) **ס"ל** או **מכור**. וקאי אגר דלעיל מיניה לגר מתנה ואכלה או מכור: **לעובד כוכבים נתינת מנין ס"ל** **תמנה** או **מכור** **לנכרי**. ודרוש לתרויהו אגכרי דאי לנכרים ככתבן אתא דלעובד כוכבים אסור לתמנה הכי איציע ליה למכתב תמנה ואכלה לגר אשר בשעריך או מכור לנכרי דלא מלי לאוקומי קרייה דנתינה אגכרי: **ולעובד כוכבים נתינה**. אצל חנם אסור ליתן לו שום מתנה: ופרישין ור' יהודה הא ודאי שפיר קאמר ר"מ. צדין מכירה צדין נתינה איכא למישדינה לעובד כוכבים ואגר: או חלוק הוא: **לפקדים נתינה** דגר. אס יש גר בשעריך לא ימכרנה לעובד כוכבים ולהכי אתא או למשמע הכי לגר אשר בשעריך תמנה והוא עיקר מצוה או אס אין גר מוכרה לעובד כוכבים: ולא

דגר למכירה דעובד כוכבים ור' יהודה כיון דגר אתה מצווה להחיותו ובנעני אי אתה מצווה להחיותו להקדים לא צריך קרא: ד"א לא תחנם לא תתן להם חן: מסייע ליה לרב דאמר רבי' דאסור לאדם שיאמר במה נאה עובדת כוכבים זו מיתבי מעשה ברשב"ג. שהיה על גבי מעלה בהר הבית וראה עובדת כוכבים אחת ביותר אמר כמה רבו מעשיך ה' ואף ר"ע ראה אשת טורנוסורפוס הרשע רק שחק ובכה רק שהיתה באה מטיפה סרוחה שחק דעתיה דמגירא ונסיב לה בכה דהאי שופרא בלי עפרא ורב 'אודיוי הוא דקא מודה דאמר מר (ה) הוראה יבריות טובות אומר ברוך ששכח (י) ברא בעולמו ולאסתכולי מי שרי מיתבי (י) ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה באשת איש ואפי' מוכוורת

דבשעת כיצוס קיימי בזה תחיה שלא בשעת כיצוס קיימי באיסור כריתות ברית אי נמי משום דאדוקי בעצודת כוכבים טפי אצל שאר אומות לא * **אחד** גר ואחד עובד כוכבים בין במכירה בין בנתינה. הכא משמע דלכ"ע איכא למדרש תמנה ומכור אלעיל מיניה ואדבתיה ואפילו רבי יהודה לא פליג אלא משום או וי"ע דרשין פרק אהרן נשך (ב"מ דף סא.) את כסף לא תתן לו בנשך ובמכירת לא תתן אלכל דשדינ דלמכר ואלכלך דלנתינה וקשה מ"ס מההיא דפרק קמא דקדושין (דף לב:) גבי מפני שיבה תקום והדרת פני זקן דלא שדינ תקום והדרת אשיבה ואזקין ויש לומר דהתם לא שייך והדרת גבי מפני ולא שייך נמי תקום גבי פני זקן וקל להדין ואין להקשות מאותן מקראות שאין להם הכרח (יומא דף נב:) והסימן מהם (ב) מ"ס שו"א פירוש מחזק משוקדים שאת ארור וקס אמאי לא אמרינן דקיימי אחריותיה דהתם לא שייך פירושו כזה כמו כזה שאת עונה שאת אלאס מטיב יהיה שאת לשון נשיאות עון ואם עונה אלאס לא מטיב יהיה שאת לשון פורענות כמו נשא אשך להם וכן ארור אפס כי עו אם אפס מוסב לארור אינו מקלל אלא אפס ואם אפס מוסב על כי עו נמאס מקללס וכן וקס אי קאי אהעם נראה שיזנו אחרי אלהי נכר ואי קאי אהנין שבו וגו' רמז לתחית המתים וצ"ע ממשוקדים וממחר ואין לשם שום חלוק משמעות (י) וצירושלמי מוסיק פסוק ששי שאין לו הכרח בני יעקב בזה מן השדה כשמעם או כשמעם ויתעצזו ולשם יש חלוק משמעות דאי כשמעם קאי אצאז משמע שצאו בזה עת ואי כשמעם קאי אריתעצזו א"כ בזה צעמו ולאחר שצאו כשמעם או ויתעצזו: **רבי** יהודה אויבר דברים בבבבן. תימה לר' יהודה למה לי לא תחנם לאסור מתנת חנם ותיפוק ל' מהכא וי"ל דלא תחנם אצטרך ליתן צו לאו והאי דהכא נמי אצטרך לעשה אי נמי איכא למימר דהאי דהכא אצטרך לגלות על נתינה דגר שהיא מתנה ממש ולא נתינה דדמים והקשה ריב"ס דהכא אסר מתנת חנם לעובד כוכבים לר' יהודה ופסק כל שעה (פסחים דף כב. ושם ד"ה ור') מוקמינן ההיא דשולח אדם ירך לעובד כוכבים כר' יהודה ותיין רבי דבמספכתא (י) תניא גבי מילתיה דר' יהודה דהכא צעוד כוכבים המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו והא דלמרי' בפסק הרד (עירובין דף קד:) דל"ל להווא עובד כוכבים טול גלוסקין מאילעא ואע"פ שלא היה מכירו כדמשמע התם שאני התם שהיה מתלוו עמו בדרך וא"ת למאן דאסר וכי לית ליה ההיא * דמפרשנאן עניי עובדי כוכבים עס עניי ישראל מפני דרכי שלום וי"ל דדרכי שלום אין זו מתנת חנם וא"ת ולמאן דשרי וכי לית ליה ההיא * דהעובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין וי"ל דקרא מיירי שאינו מתנה בזה אלא מתנה כי לאש לא יתן לו כלום לא ימות * **ורבי** מאיר ההוא איצטרך דקדוים נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים. ואל"ת וכו' אס יס לא יתן חפץ למכור יתנו לו קודם שמכרנו לעובד כוכבים והלא אפי' לישאל אינו מזה ע"כ וי"ל דדוקא נבילה שאינו שזה אלא דבר מועט לישאל שלא היו עובדי כוכבים מציים ציניהם ולגר היא שזה הרבה כשאר נשך: **לְהַקְדִּים** לא צריך קרא. וא"ת כיון דמסבא יש לנו להקדים נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים למה נכתבה נתינה דגר כלל מכ"ס ממכירה דעובד כוכבים ידעין ליה וי"ל דאי לא כתיב נתינה דגר הוה אמינא דאסור ליתן לו נצילות כדי שיתן לב להטייגר לגמרי: **הַרְוֵאָה** בריות טובות **אומר** בו'. צירושלמי אומר אפי' גמל נאה סוס נאה חמור נאה אומר ברוך ששכח לו בעולמו:

(א) [למן סד.] (ב) פסחים כ"ה מ"ה חולין קד' : (ג) נפסחים ש"ס כג: מוכר [למן סד.] (ד) [ענין קד' : ע"ש.] (ה) נכרות נח: (ו) ואם יא' ברוך ששכח לו בעולמו וי"א בנור ש"ע א"ח סימן קכ"ה וצירושל' שהביאו מוספין דהכא ד"ה הרואה (י) וי"ע מוס' יבמות כג. ד"ה הרואה בשבט ומוס' מגילה דף קד' : ד"ה דאגריה ומוס' סוטה לה: ד"ה לרבות (ח) וי"ע מוס' יומא דף כב: ד"ה שאת ומוס' קד' : ד"ה או וי"א סא. ד"ה קרי ובפסחים כ"ה: ד"ה [למכור.] (ט) [פרק ג.] (י) [נתינת סא.] (י) [למן סד.] (י) [נפסחים ט"ז:] (י) דמי להעלה מן הכור שהיא קרוב למיתה ואם מעלה מנאס מגלל כן לע"ז.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דאמר וכו' צ"ו אומות דלא תחנם: (ב) שם ד"ה אחד וכו' והסימן מהם מ"מ ש"א"י פירוש:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם ביורמי. ימי השבוע (קדושין ז.) כי רבים חללים הפילה. נאסא וזה משפט ותלמיד שאני טוב עמלם כשורה קרי ליה טוב הכי (סוטה כב.) זה תלמיד שלא הגיע בו'. הפילה לשון נפל שלא כלו לו חרשי (שם.) וצירושלמי לשון עולם עיניו. שטורגס פיהם ואפס מוריס לגורם הולאה (שם.) ועד כומו. כי ראו להולאה (שם.) ציריכה לימוד. נתינה ליתן לב לנתינה (סוטה כב.) נריך לשומעם שמתן לכן לב (שם.) ועלה. דבר קל שזה (שם.) בין לר' ישמעאל ובין לר' עקיבא. דלמי בפסק ר' ישמעאל (למן סד.) בעצודת כוכבים עמלם, איכא למ"ד אסוריה מיד ואיכא למ"ד כשמעא, כולו מורו ככלים דלמיס אסוריה על שיעבד, עד שיעזב בהם שמועם לעצות כוכבים (חולין ח.) ישנה לשבירות מתחלה ועד סוף. לא פרוטא ופוטותה כגמלה נתינתו ע"כ בעל התלפלה לפועל נבשיות שפית התלפלה (קדושין ח.) ע"כ וטעם קודם תלמוד לומר תחננה או מוכר. דרוש ליה אגר, וכן גבי נכרי נמי דרוש תחננה ואכלה או מכור לנכרי (פסחים כב.) דכתיב מוכר נתינה כחננה, עמם מינה אחד מוכר ואחד נתינה קיימי צין אגר וצין אגוד כוכבים, ודאי דוקא כתיב הוה ליה למכתב הכי תמנה לגר ומכירה לעובד כוכבים (חולין קד.) דברים ככתבן. קי מתינה, לא יתנה לנכרי ולא ימכרה לגר (פסחים כב.) או למכור ל' או לשון חלוקה. ואי כר' מאיר קאמר דאסור לתרויהו אגכרי לא נכתבו (שם.) לאקדומי נתינה דגר. אס יש גר בשעריך לא ימכרנה לעובד כוכבים ולהכי אתא או למשמע הכי לגר אשר בשעריך תמנה והוא עיקר מצוה או אס אין גר מוכרה לעובד כוכבים: ולא